

From the good couture workshop to (Catalan) Land Art

Three proposals for Salou

Del bon taller de costura al *(Catalan) Land Art*

Tres propostes per Salou

Ton Salvadó

I do not know the final text giving the results of the restricted competition organised by the Municipal Council of Salou to develop the town's coastal strip. I do, however, know its contents; and from the result one deduces first and foremost a lack of understanding by the organizing institution of the problem itself and, by extension, of the projects by the contestants. I shall attempt to demonstrate this.

It has been shown time and again that democracy has legitimised (camouflaged beneath an attractive appearance) not only part of the aftermath of Franquismo but also some of its intentions. Take, for example, the option of facilitating vehicle access (first urban highways, then ring roads and now rondes) through the centre of cities, instead of restricting it in favour of public transport, and building, if necessary, car parks in the centre of each city; or else the pirouette of converting local public facilities into enterprises to be exploited exclusively by the private sector (such as hotels, the users of which are anyone except, precisely, the local residents) or transforming them into office space. The urban public spaces projects have, beyond their social justification, masked such speculative works as the transformation of Carrer Tarragona and Plaça Espanya or the construction of the Olympic Village, turned —by public initiative and despite the unique opportunity to criticize former housing developments from the 1960's— into one of the most exclusive districts of Barcelona.

Salou, a novice municipality in administrative terms, although burdened with speculative loads (the possible Lloret of the south), has set out to present a clean face to the public. But normally face washing serves only to camouflage the delinquents of a past to be forgotten at all costs (although, like the wolf, their ears always stick out from under the bedclothes, or take the famous cross

Desconec el text final de l'acta que resol el concurs restringit convocat fa uns mesos per l'Ajuntament de Salou i destinat a afavorir l'ordenació de la franja litoral d'aquesta ciutat costanera. En conec, però, el contingut, i del resultat es dedueix, abans que cap altra cosa, un mal plantejament per part de la institució convocant, és a dir, una incomprensió del mateix problema i, com a conseqüència, la incomprensió també de les propostes dels concursants. Ho intentaré demostrar.

És sobradament demostrat que la democràcia ha servit, entre altres coses, per legitimar (això sí, camuflat sota una aparença *bonica*) no tan sols part del llast del franquisme, sinó també algunes de les seves intencions. Com s'explica, si no, l'opció de facilitar l'accés i el trànsit de vehicles (primer, autopistes urbanes; després, cinturons, i ara, rondes) a través de les ciutats —en comptes de restringir-ne l'ús en benefici del transport públic— i per agreujar-ho més construint, si cal, aparcaments al centre de cada ciutat; o bé la pirueta feta en convertir equipaments públics locals en empreses d'aprofitament exclusivament privat (com els hotels, dels quals precisament els únics no-usuaris són els mateixos veïns) i en el límit transformar-los en oficines. La política de jardins i places, tot i ser necessària, permet emascarar operacions tan especulatives com la del carrer Tarragona i la plaça d'Espanya, o bé la de la Vila Olímpica, la qual s'ha convertit per iniciativa pública, malgrat haver-se pogut plantejar com una crítica als polígons perifèrics dels anys seixanta, en un dels barris més exclusius de Barcelona.

Salou, un municipi novell administrativament, però no lliure de càrregues especulatives (el possible Lloret del Sud), es planteja, com a carta de presentació davant del públic, una rentada de cara. I normalment les rentades de cara només serveixen per camuflar els delinqüents d'un passat que cal oblidar a totes passades (encara que sempre, igual que al llop, les orelles li surten per sota el llençol, i si no la famosa mirada creuada de Dioni). Fins i tot ara, amb l'apadrinament per l'administració

eyes of Dioni), and with the support of a democratic administration, one of the most speculative, monumental and disturbing developments in our region is now being planned: the Anhauser-Bush amusement park.

The tourist conurbations of the sixties, of which Salou is one of the best examples, are beset by a series of problems determined by their highly specific function: they inflate and deflate in annual cycles. During the summer, the city cannot accommodate everybody, as if her skin were unable to stretch sufficiently to contain a growing fleshy mass; during the winter, the city is deserted, as if it had faded away. A fascinating image of our territory is to be obtained by travelling along the coastal strip, where the idea of urban continuum is more precise by virtue of the practical dissolution of city limits (on a winter's day, preferably when it is raining). The coastal front of these kilometric cities is the most chastised by the process mentioned above.

Only a small section, inside the limits of Salou, was chosen as the subject of the competition. That's the way it is, and the first step consists in recognising the problems. Consequently it should not be a question of strategic camouflage, but of giving viability to an inherited situation, without complexes, and to respond with the same determination to the problem itself. Surprisingly enough, from the project entries, which due presumably to the vagueness in posing the problem are of an extreme polarity, it is possible to see how the problem should have been tackled in the first place.

democràtica, s'està gestionant una de les operacions més especulatives, faraòniques i perturbadores del nostre territori: el parc d'atraccions de la Anhauser-Bush.

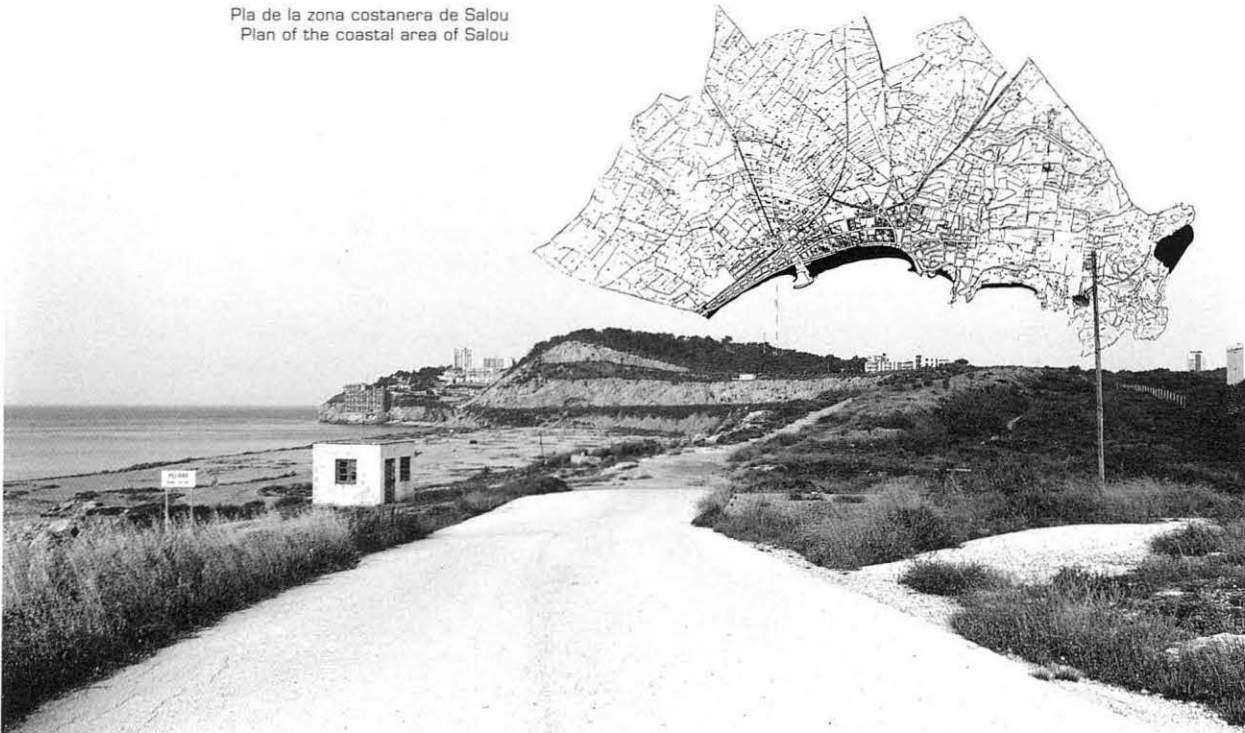
Les conurbacions turístiques dels anys seixanta, i Salou n'és un dels millors exemples, arrossequen un seguit de problemes, que determinen un funcionament molt específic d'aquest tipus de ciutats. Són ciutats que s'inflen i es desinflen en cicles periòdics de caràcter anual; a l'estiu la ciutat no dona l'abast, com si la pell no resistís l'excés de creixement d'una massa carnosa, i a l'hivern la ciutat és buida, talment com si s'hagués marcit. Una de les imatges més fascinants del nostre territori es produeix en recórrer la franja costanera, on la idea de *continuum* urbà és encara més precisa per la dissolució pràcticament total dels límits municipals (a ser possible en un dia d'hivern i millor plujós.) La façana marítima d'aquestes ciutats quilomètriques és la més castigada per aquest estira i arronsa. Només un trosset, el que queda dins els límits del municipi de Salou, era l'objecte del concurs.

No passa res, és així i prou, i reconèixer la problemàtica és el primer pas. Per tant, no es tracta d'actuar en termes de camuflatge estratègic, sinó de donar viabilitat a una situació malauradament heretada, sense complexos, i respondre amb la mateixa contundència del problema.

A partir de les propostes dels concursants, que suposadament, per la indefinició en el plantejament del problema, són d'una extrema polaritat, es dedueix sorprenentment en quins termes s'hauria pogut plantejar la consulta.

El projecte de Fuses i Viader (guanyadors del concurs) es planteja en trets generals des d'un reconeixement exhaustiu del

Pla de la zona costanera de Salou
Plan of the coastal area of Salou

The project by Fuses and Viader (who won the competition) is designed in general terms on the basis of an exhaustive examination of the site, the fruit of a very close, precise observation, reconnoitering the territory almost with the aid of a detective's magnifying glass, from the port to the quarry. Hence the delicacy and precision of the intervention in the port, or the precise design (though undefined use) of the public services and the suggestive parking cross section; also the accurate definition of materials on the long beach, and the conversion of some block roofs into stretches of lawn; and evidently the proposal to create a ring promenade, which is possibly what most clearly legitimises this hypothesis (besides delighting the politicians). The project is like an embroidery that begins at one end and when it reaches the other it is impossible to recall how it began, because the important factor here is continuity, the formal solution, point by point, of each of the problems encountered during this task of reconnoitering. It is thus how one learns to make architecture at the Barcelona School, on the basis of a very well executed artisan task and an almost unbridled need to give form.

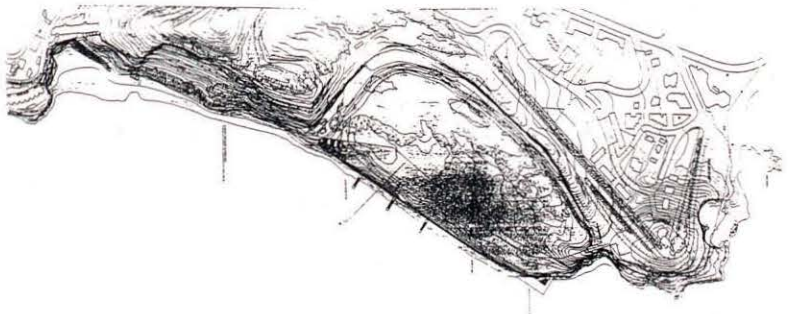
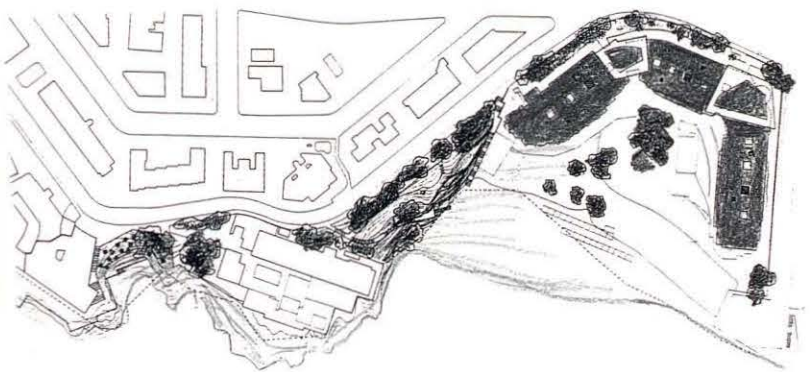
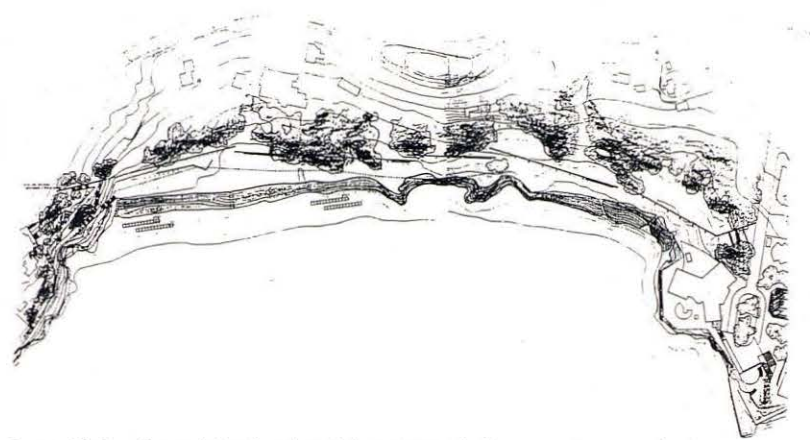
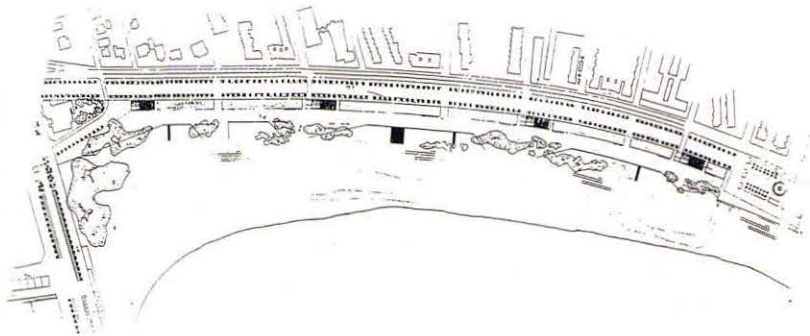
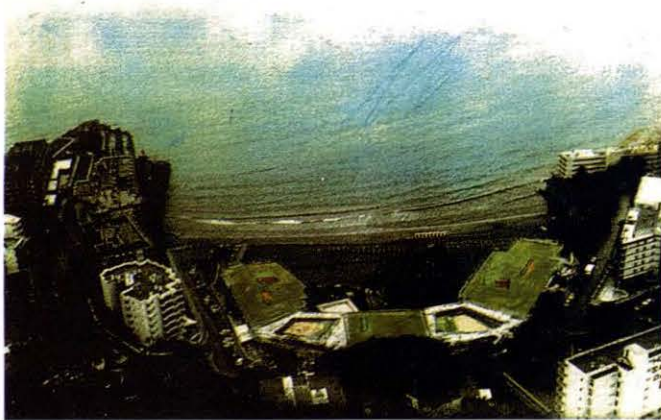
At the other extreme, from a distanced viewpoint that expressly refuses to recognise problems of form (only as a consequence and not as an objective) and consequently in favour of the fundamental recognition of problems of use ("Salou has only use, not form"), is the project by Josep Lluís Mateo. His basic contribution is a radiography of the place from which he extracts the function and consequently draws the way in which the coastal front functions: a series of functional strips run lengthwise along the front, irrigated by transversal flows of services. It is easy to see behind this reading-proposal references to the developments of cities of linear growth, in particular the projects for deurbanising the city of Magnitogorsk in the former Soviet Union, with parallel residential, productive and commercial, leisure, cultural, educational, sports and sanitary strips.

Extrapolating this method to the whole of the front, from the port to the quarry, associating uses with each portion of territory, from the analysis of a strip much wider than that of the coastline itself, the whole front is resolved. The important factor here is recognition of themes, the location and assignation of their corresponding uses, leaving the concrete form they acquire to a subsequent stage. Elia Zenghelis seems to be present in Mateo's project, when from the exhausted collaboration with OMA, he had drawn up projects as suggestive as the development of the Bay of Koutavos in Argostoli, where above all it was a question of reading the landscape (not as a virgin landscape but as a landscape

lloc, fruit d'una observació molt pròxima i precisa, de manera que es ressegueix el territori gairebé amb la mirada ampliada per la lupa del detectiu, des del port fins a la pedrera. És lògica per tant la delicadesa i precisió amb què s'actua al port, o bé l'acurat disseny dels equipaments (encara que d'ús indiferent), així com la suggerent secció de l'aparcament; també la volguda definició dels materials a la Platja Llarga i el fet de convertir en pans de gespa les cobertes d'alguns blocs; i, evidentment, la proposta de crear un camí de ronda, que és potser la proposta que legitimaria d'una manera més evident aquesta hipòtesi (al marge de l'enlluernament que produeixi als polítics). Es tracta talment d'un brodat que s'inicia per una punta i del qual, quan s'arriba a l'altra banda, ja no se'n pot recordar l'inici, perquè l'important és recórrer, la continuïtat, la resolució formal punt per punt de cadascun dels problemes amb què van ensopegant en aquesta tasca de resseguiment. És així com s'aprèn a fer arquitectura a l'escola de Barcelona, des d'una labor absolutament artesanal de molt bona execució, amb una necessitat gairebé irrefrenable de donar forma.

A l'altre extrem, des d'una mirada absolutament distanciada i amb una renúncia expressa a reconèixer els problemes de forma (només com a conseqüència i no com a objectiu), en favor, per tant, del reconeixement fonamental dels problemes d'ús (*Salou només té ús, no té forma*), hi ha la proposta de Josep Lluís Mateo. La seva aportació bàsica passa per fer una radiografia del lloc i extreure'n quin és el funcionament; per tant, dir i dibuixar com funciona el front de Salou: una sèrie de franges d'ús recorren longitudinalment el front, irrigades per fluxos de serveis en el sentit transversal. Veure al darrere d'aquesta lectura-proposta les referències als desenvolupaments de les ciutats de creixement lineal no és gens sorprenent, i en particular no ho són les propostes desurbanistes de la Unió Soviètica per a la ciutat de Magnitogorsk, amb franges paral·leles residencials, productives i comercials, de lleure, culturals, educatives, esportives i sanitàries...

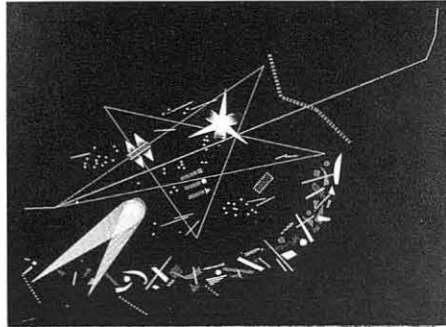
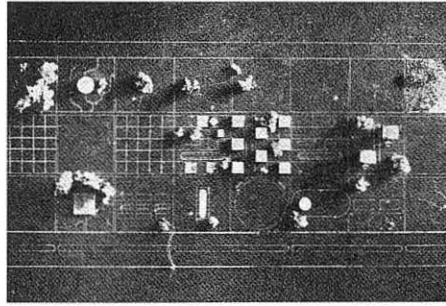
Extrapolant aquest mètode a tot el front, des del port fins a la pedrera, associant usos a cada porció del territori, des de l'anàlisi d'una franja molt més àmplia que la del mateix front, es resol la totalitat del problema del front de Salou. L'important passa pel reconeixement precís dels temes de localització i l'assignació dels seus corresponents usos, i per deixar la forma concreta que adquireixen per a una posterior aproximació d'escala. L'Elia Zenghelis sembla que plani en el projecte de Mateo, mentre que, des de l'esgotada col·laboració amb OMA, havia fet propostes tan suggerents com el condicionament de la badia de Koutavos a Argostoli, on per sobre de tot es tractava de fer una lectura del paisatge (no com a paisatge verge, sinó com a paisatge transformat per l'home, rural o urbà), del qual calia fer emergir el seu sentit latent. La simultaneïtat de parcs temàtics (parc urbà, parc esportiu, parc educatiu, parc flotant i parc recreatiu), des de la seva simultaneïtat d'usos (parc aquàtic

Fuses - Viader. Plantes i visualitzacions de la proposta als diversos sectors encadenats
Plans and visualizations of the proposed intervention in each of the linked sectors

transformed by man, rural or urban) from which its latent sense had to be extracted. The simultaneity of thematic parks (urban park, sports park, educational park, floating park and recreational park), from their simultaneity of uses (aquatic park and nighttime park), made the proposal for the Bay of Koutavos one of the most radical and sensible interventions in the landscape. Mateo, much more modestly, comes close to this.

At the opposite extreme to these two proposals is the project by Piñón and Viaplana, which sets out to be neither an overall view nor a detailed itinerary with a beginning and an end. It is an absolutely fragmented view of reality and provides replies of the same kind, as if the brief consisted of a series of unconnected projects, possibly an explicit refusal to respond to touristic chaos, looking in upon itself, and not even recognising the place. The attitude is therefore very distant, rather than distanced, which leads to a solution to the confrontation with the landscape in absolutely anti-urban terms, doing without reality and refusing voluntarily to provide a positive reply. The relationship they establish with the landscape is reminiscent of a one-sided dialogue, the way in which people act whose productive activity focuses on finding the most brusque and primitive relations with the territory, as occurs most specifically on the long beach, with the arrangement of alternate rows of cypresses and masts supporting fluorescent tubes and spotlights. I am thinking here of Richard Long (*A Line in the Sahara*, 1988, and *Clearing a Line in Peru - A six day walk to the end of the water - The Sahara*, 1988, or *Mountain Lake Powder Snow - Lapland*, 1985), of Walter de Maria (*The Lightning Field*, 1971-77), Robert Smithson (*Spiral Jetty*, 1970) and Robert Morris. Possibly the distance lies in the fact that in this case, it is the authors who decide which landscape they are to confront and how. Occasionally in Piñón and Viaplana's project possible *objets trouvés* appear, deformed by the change in scale, as if they were Dada

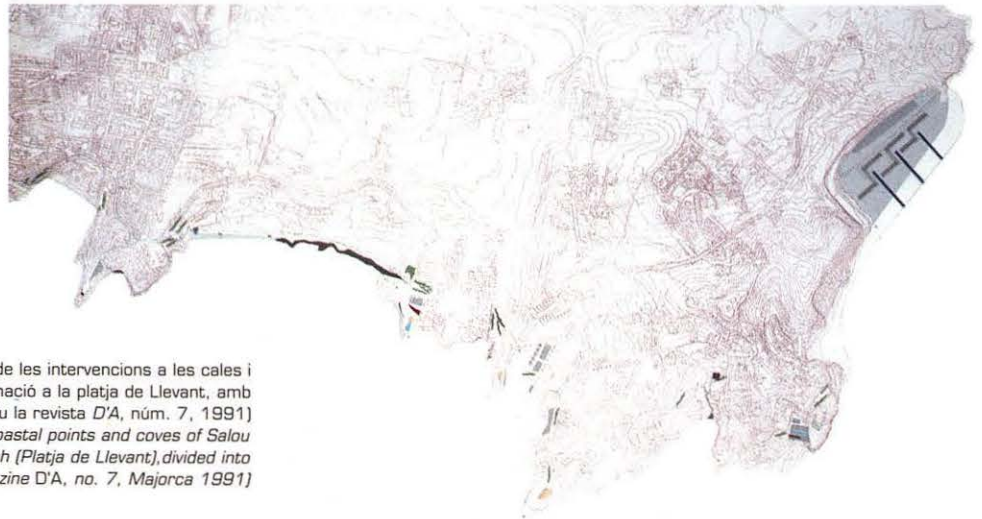

i parc nocturn), feia de la badia de Koutavos una de les propostes més radicals i més sensates en la intervenció sobre el paisatge. Mateo, amb un plantejament no tan agosarat, hi és potser també molt a prop. En un extrem oposat tant a l'un com a l'altre hi ha la proposta de Piñón-Viaplana. No pretén ser una mirada global, ni fer un recorregut minuciós amb principi i final. Es tracta d'una mirada absolutament fragmentada de la realitat, i amb respostes del mateix caràcter, talment com si l'encàrrec consistís en una sèrie de projectes inconnexos un a un, potser una renúncia explícita a donar respostes al problema del caos turístic, la qual cosa fa que es replegui en si mateix, únicament i exclusiva en la pròpia proposta, i ni tan sols en el reconeixement del lloc. Per tant, una actitud molt distant, no distanciada, que porta a resoldre l'enfrontament amb el paisatge en uns termes absolutament antiurbans, i que prescindeix de la realitat i es nega a donar voluntàriament una resposta positiva. La relació que estableixen amb el paisatge és més pròpia d'un diàleg a una sola banda, talment com si actuessin

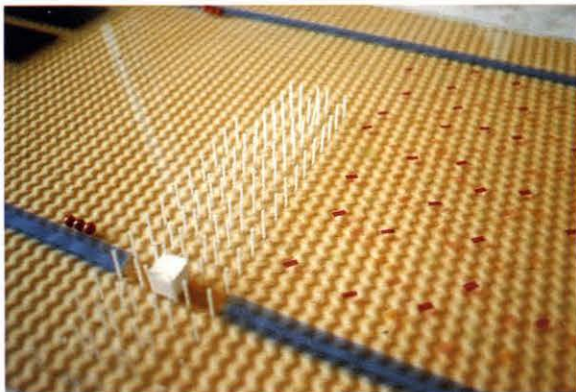
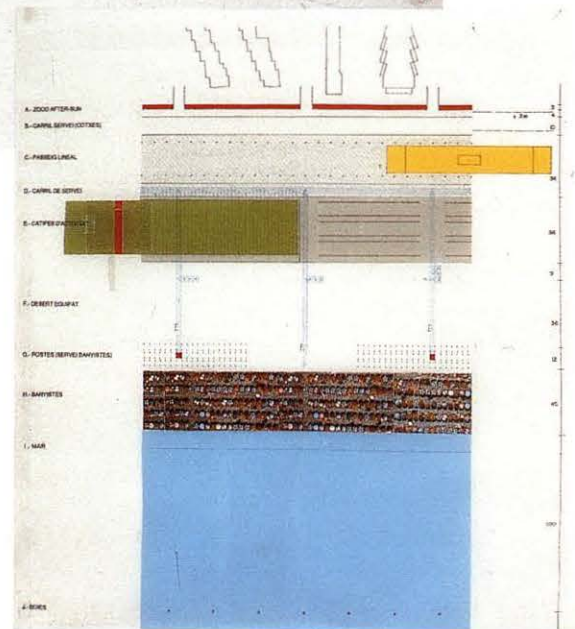
personatges l'activitat productiva dels quals és abocada a trobar les relacions més brusques i primitives amb el territori, com succeeix molt específicament a la Platja Llarga, amb la disposició de línies alternades de xiprers i pals que sustenten fluorescents i focus. Penso en Richard Long (*A Line in the Sahara*, 1988 i *Clearing a Line in Peru - A six day walk to the end of the water - The Sahara*, 1988, o bé *Mountain Lake Powder Snow - Lapland*, 1985), en Walter de Maria (*The Lightning Field*-1971-77), en Robert Smithson (*Spiral Jetty* 1970), en Robert Morris. Potser la diferència està en el fet que en aquest darrer cas són ells qui decideixen el paisatge i la manera d'enfrontar-s'hi. De tant en tant, en la proposta de Piñón-Viaplana apareixeran, però, possibles *objets trouvés*, deformats pel canvi d'escala, descol·locats, com si es tractés d'una caricatura potser dadaïsta: pals de gelats, el lloro de la taula de dibuix... No és casual que davant d'un mateix problema les tres respostes siguin tan radicalment diferents, i així succeeix al fragment més aïllat: la pedrera. Atesa l'artificialitat estricta del

Urban proposal for Magnitogorsk (Leonidov, 1930) and development of the bay of Koutavos, in Argostoli (E. Zenghelis-OMA, 1984)

Proposta urbanística per a Magnitogorsk (Leonidov, 1930) i projecte de condicionament de la badia de Koutavos, a Argostoli (E. Zenghelis-OMA, 1984)

J. L. Mateo. Planta general de les intervencions a les cales i caps costaners. Sota, l'ordenació a la platja de Llevant, amb les franges d'activitat (vegeu la revista D'A, núm. 7, 1991)
Schematic proposals for the coastal points and coves of Salou Below, project for the long beach (Platja de Llevant), divided into functional strips (see the magazine D'A, no. 7, Majorca 1991)

caricatures: ice-cream poles, the curve liner on the drawing board...

It is by no means a chance occurrence that the three responses to the same problem should be so radically different, as in the case of the most isolated fragment: the quarry. Fuses and Viader, given the strict artificiality of the place, propose a deliberately artificial response: a grass beach. On the other hand, Mateo's distance allows him to see that just above there is a "virgin and uncontaminated" pine wood, where current planning regulations in force make it possible to build, which in this case is transposed to the artificial quarry, placing a series of rows of apartments and constituting a possible marina, making it possible thus to keep the wood without fear of intervening forcefully where man had previously been most aggressive (Mateo has been entrusted with developing this fragment). Piñón and Viaplana propose that this brusque, violent site be occupied by a cemetery closed from the interior and open to the sea. An attractive proposal which rather than ignoring, tends to avoid the problem by deliberately diverting it and showing greater concern for the physical relationship with the landscape than for territorial problems.

We discover this also in the drawings. In Fuses and Viader's case their drawings reflect the idea of the project as a continuum of impossible fragmentation, through a sequence of plans that together form links in a chain. It is no coincidence that Mateo draws his project on different scales, in the form of superimposable strata, from greater to lesser distance, determining the gradual approach to each problem. The fragmentary design of Piñón and Viaplana's project, with constant changes of scale, sometimes justifiable only by the size of the object or the fragment (and not by the will to define), also reflects the way the project was conceived.

The competition has been decided, therefore, by rewarding a certain epidèmic quality and a refusal to face the real problems of the site, more concerned with the appearance of things than with their conceptualisation: even in the highly probable case where this would have revealed the impossibility of "ordering" a fragment of coast in constant expansion and contraction.

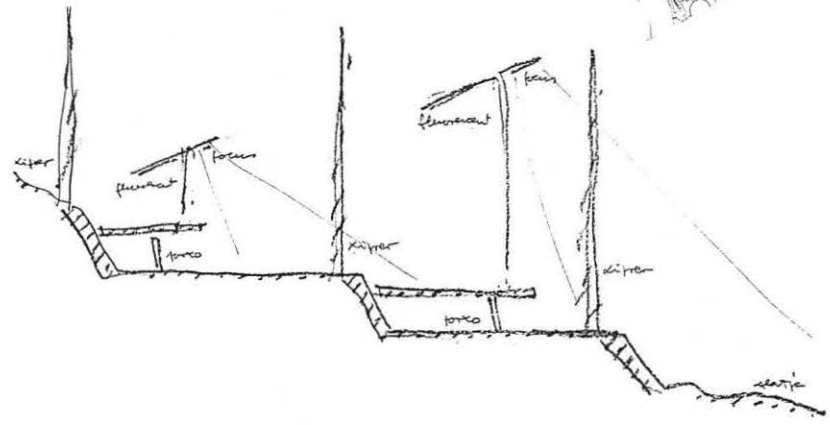
mateix lloc, Fuses i Viader proposen una resposta també voluntàriament artificial: fer una platja de gespa. En canvi, el distànciament de Mateo li permet veure que just a sobre hi ha una pineda *verge i incontaminada*, a la qual el planejament vigent atorga una determinada edificabilitat, que seria traspassada a l'artificial pedrera, de manera que es col·locaria una sèrie de fileres d'apartaments i es constituïria una possible marina, la qual cosa permetria el manteniment del bosc, sense tenir por a actuar amb rotunditat allà on l'home ja ha estat prèviament més agressiu. (Aquest fragment li ha estat encarregat a Mateo.)

Piñón i Viaplana proposen ocupar aquest espai tan bruscat i violent, des que el lloro ha caigut en aquest fragment del plànol, amb un cementiri tancat des de l'interior però obert al mar, amb successives reverberacions produïdes per l'efecte eco, amplificant l'impacte però reduint la intensitat. Una proposta atractiva que no deixa de prescindir del problema, si més no d'evitar-lo, i de desviar-lo cap on vol qui el condueix, de manera que es preocupa més per la relació física amb el paisatge que per la problemàtica pròpia del territori.

Ho descobrim també en la manera de dibuixar. Tal com és dibuixat el projecte de Fuses i Viader, es reflecteix la idea del projecte com un tot de fragmentació impossible mitjançant una seqüència de plànols que es van encadenant l'un amb l'altre. No casualment Mateo dibuixa el projecte en diferents escales, com si es tractés d'estrats superposables, de més a menys distància, i determina l'aproximació gradual a cada problemàtica. El dibuix fragmentari del projecte de Piñón-Viaplana, amb canvis constants d'escala, a voltes només justificables per la mida de l'objecte o del fragment (i no per la voluntat de definició), reflecteix la manera com s'ha plantejat el projecte. El concurs s'ha resolt, doncs, fent prevaler un cert aspecte epidèmic, i defugint la problemàtica real del lloc. Els concursants han estat més preocupats per l'aspecte de les coses que no per la seva conceptualització, fins i tot en el cas molt probable que aquesta hagués posat en evidència la impossibilitat resolutiva d'"ordenar" un fragment de la franja costanera expansivo-contractiva.

Richard Long: Sahara Standing Stone Line. The Hoggar, 1988

Piñón - Viaplana (amb Mercader). Planta, esboc i secció transversal de la intervenció a la platja llarga i planta de la solució proposada a la cantera
 Plans of the proposed interventions in the long beach and the quarry, with sketched view and cross section of the long beach

